

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Nepřípustnost důkazů v trestním řádu

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Rok odevzdání: 2012

5. ročník SVOČ

Autor: Mgr. Milan Děček

Konzultant: doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Vědecký seminář trestního práva

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do 5. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK.

V Poděbradech dne 15. 04. 2012

.....

Mgr. Milan Děček

Anotace

Práce se zabývá otázkami účinnosti důkazů. Činí tak na základě analýzy pramenů práva různé právní síly a to jak tuzemských tak mezinárodních. Dále se těmito otázkami zabývá nejen pohledem teorie i praxe českého trestního procesu, ale i procesu německého a amerického. Blíže se pak věnuje pojetí neúčinného důkazu v české trestněprávní nauce. Za nejproblematictější je považována otázka účinnosti důkazů získaných z důkazů neúčinných. Právní úprava to neřeší a judikatura stejně jako názory autorit teorie trestního práva jsou nejednotné. Úvahy *de lege ferenda* směřují k požadavku zdokonalení právní úpravy. Zejména se jedná o doplnění právní úpravy o generální klauzuli zakotvující podmínky neúčinnosti důkazů s demonstrativním výčtem jednotlivých případů podstatných vad vycházejících ze zákazů, které by byly uvedeny v rámci úpravy jednotlivých důkazních prostředků.

Annotation

This essay deals with problematics of evidence-efficiency. It is based on analysis of not only national, but also international law sources of different legal power. It further deals with this issue not only from theoretical, but also practical side of the Czech, as well as German and American criminal procedure. It closer devotes to the conception of ineffective evidence in Czech criminal-legal theory. The question of efficiency of evidence obtained from inefficient evidence is considered one of the most complicated ones. The legal regulation itself does not reflect on that and jurisprudence as well as opinions of criminal law authorities are not uniform. Reasoning „*de lege ferenda*“ lead to demand of a better legal regulation. Namely the addition of the legislation on General Conditions clause enshrining the ineffectiveness of the evidence exhaustively with significant defects in individual cases based on the prohibitions that were included in the adjustment of individual evidence.

Obsah:

Anotace	3
1. Úvod.....	5
2. Obecně k neúčinnosti důkazů.....	6
3. Dokazování.....	6
3.1 Úprava dokazování v mezinárodních dokumentech.....	7
3.2 Domácí úprava dokazování – úvahy de lege lata	8
3.2.1 Ústavní principy	8
3.2.2 Trestní řád	9
4. Teorie a praxe neúčinnosti důkazů.....	12
4.1 Teorie konfliktu zájmů a hodnoty důkazu	13
4.2 Vady řízení	14
4.2.1 Absolutní neplatnost důkazu	15
4.2.2 Relativní neplatnost důkazů	16
4.2.3 Problematika důkazů získaných na základě neúčinných důkazů.....	17
5. K problematice neúčinnosti důkazů ve vybraných státech	20
5.1 Spolková republika Německo.....	20
5.2 Spojené státy Americké	21
6. Úvahy de lege ferenda.....	22
7. Závěr.....	23

1. Úvod

Jediným způsobem, kterým se orgány činné v trestním řízení mohou seznámit s předmětem trestního řízení, tedy se skutkem, je dokazování. Na výsledcích tohoto procesu závisí správnost a spravedlivost konečného rozhodnutí. Je proto důležité a nezbytné, aby dokazování probíhalo v souladu s právní úpravou a zásadou spravedlivého procesu. S tím ovšem nutně souvisí problematika neúčinnosti důkazů, což je téma této práce. Zaměřil jsem se zejména na porušení právní úpravy při dokazování, popřípadě obcházení takových pravidel a následným vlivem takového jednání na účinnost důkazu. Má práce je v podstatě analýzou současné právní úpravy této problematiky v ČR, shrnutím principů použitelnosti důkazů u vybraných států, analýzou vlivu Evropské úmluvy o lidských právech a judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku na úpravu této problematiky a konečně je také shrnutím názorů autorit teorie trestního práva a judikatury českých soudů.

Problematika zákonnosti dokazování je v současné, ale i dřívější trestněprávní nauce a odborné literatuře spíše opomíjena. Přitom se jedná o téma zásadního významu. S ohledem na obsáhlou problematiku a předpokládaný rozsah této práce není možné kvalitně zpracovat toto téma vyčerpávajícím způsobem. Pokusil jsem se tedy téma zpracovat vyváženě a nadále se jím hodlám zabývat při svém dalším studiu.

Ke zpracování této práce mě vede nejen splnění studijní povinnosti, ale považuji za užitečné shrnutí této problematiky do jedné práce. Navíc mě toto téma zajímá i profesně, neboť v současné době pracuji jako vyšetřovatel Služby kriminální policie a vyšetřování PČR a dokazování je mimo jiné náplní mé práce.

2. Obecně k neúčinnosti důkazů

Zjištění pravdy v trestním řízení nemůže být považováno za absolutní hodnotu, neboť se zde promítá základní konflikt zájmů trestního řízení. Je jím konflikt mezi zájmem splnění účelu trestního řízení a zájmem na integritě individuálních, respektive celospolečenských hodnot. Tyto hodnoty jsou pak zaručeny Ústavou a mezinárodními pakty zaručených práv a svobod člověka, zejména Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách. Jedná se především o ochranu osobnosti v nejširším smyslu, jeho příbuzenských a tím i citových vztahů, stejně tak jako ochrana některých důležitých zájmů společnosti a státu, jejichž hodnota přesahuje význam hodnoty účelu trestního řízení. Proto je třeba z těchto hledisek stanovit jasná pravidla pro zjišťování pravdy, tedy pro dokazování v nejširším slova smyslu. Je tedy nutné stanovit způsob jak co nejlépe dosáhnout cíle trestního řízení, ale současně s tím pečlivě uvážit pořadí a význam všech hodnot. Z toho plyne, že zjištění pravdy v trestním řízení za každou cenu nemůže být jeho principem, což odráží i právní regulace „pravidel hry“ pro dokazování.¹

3. Dokazování

Dokazováním v trestním řízení rozumíme trestním řádem vymezený postup orgánů činných v trestním řízení za zákonem vymezené součinnosti stran, jehož smyslem je poznání skutkových okolností důležitých pro jejich další postup a v konečné fázi i pro rozhodnutí. V tom tkví základní význam dokazování. Tento postup je upraven příslušnými ustanoveními trestního řádu, jež tvoří důkazní právo. Předmětem trestního řízení je totiž skutek, který se stal v minulosti a který OČTŘ, jež o něm mají rozhodovat, osobně samy nepozorovaly ani se ho neúčastnily (a ani nemohly, neboť by to vedlo k jejich vyloučení z důvodu podjatosti). Vzhledem k tomu se mohou s ním seznámit jen nepřímo tím, že si jeho průběh rekonstruují pomocí opatřených a provedených důkazů. Na úplnosti, přesnosti a věrnosti takové rekonstrukce pak závisí výsledek trestního řízení. Rozhodující dokazování totiž probíhá v hlavním líčení, kde smyslem je získání přesvědčení soudu o vině či nevině obžalovaného.²

---

¹ Pipek, J., Zákaz důkazů v českém trestním řízení. Kriminalistika, 1998, č. 4, s. 309-310)

² Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P., a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 374.

3.1 Úprava dokazování v mezinárodních dokumentech

Úprava dokazování v trestním řízení je, byť nikoli komplexně, obsažena v několika pramenech různé právní síly.

Z obsáhlé problematiky dokazování Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod základních výslovně upravuje jen presumpci nevinny (čl. 6 odst. 2) a výslech svědka (čl. 6 odst. 3 písm. d). Základní zásady spravedlnosti řízení, zejména principy rovnosti zbraní a kontradiktornosti, ovládající celé řízení a jež jsou v Úmluvě také upraveny, se však nutně vztahují i na dokazování a zejména na způsob provádění důkazů. Kromě toho se opatřováním důkazů často zasahuje do práv a svobod zaručených jinými ustanoveními Úmluvy, zejména články 3 a 8. **Úprava dokazování je především věcí smluvních států** a Úmluva jim nepředepisuje žádný z existujících důkazních systémů, což je nezbytné vzhledem k velké rozmanitosti úprav dokazování v jednotlivých státech.³

Podle Evropského soudu pro lidská práva „Úmluva zaručuje ve svém článku 6 právo na spravedlivý proces, ale neupravuje přípustnost důkazů jako takovou, kterou patří upravit v první řadě vnitrostátnímu právu.“⁴ Stejně tak „náleží zásadně vnitrostátním soudům a zvláště soudům prvního stupně hodnotit shromážděné důkazy a závažnost důkazů, jejichž provedení navrhuje obviněný.“⁵ **Především vnitrostátní soud hodnotí také závažnost důkazu, jeho relevantnost, pravdivost provedených důkazů a jejich důkazní sílu.** Přímá kontrola Evropského soudu pro lidská práva je výjimečná v případech zřejmých excesů či svévole. Soud si však vyhrazuje právo „zkoumat, zda řízení, posuzované vcelku, včetně způsobu provedení důkazů v neprospěch i v prospěch obviněného, mělo spravedlivý charakter požadovaný článkem 6 Úmluvy.“⁶ I když tedy uvedené otázky důkazního práva upravuje především vnitrostátní řád autonomně a aplikovat či vykládat je náleží především vnitrostátním soudům, podléhají i tyto stránky důkazního řízení kontrole Soudu z hlediska obecných principů spravedlivého procesu.

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání v článku č. 15 stanoví, že každý stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, zajistí, aby žádné

---

³ Repík, B., Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, Praha: Orac, 2002, s. 194

⁴ Rozsudek Schenk v. Švýcarsko z 12. 7. 1988, A č. 140, § 46 apod.

⁵ Rozsudek Barberá et al. v. Španělsko ze 6. 12. 1988, A č. 146, § 68

⁶ Rozsudek Barberá et al. v. Španělsko ze 6. 12. 1988, A č. 146, § 68

prohlášení, které podle zjištění bylo učiněno v důsledku mučení, nebylo použito jako důkaz v žádném soudním řízení, s výjimkou případů, kdy se použije proti osobě obviněné z mučení jako důkaz o tom, že toto prohlášení bylo učiněno. V článku č. 16 je pak uvedeno, že každý stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, se zavazuje zabránit na kterémkoli území pod jeho jurisdikcí dalším činům krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, které nespadají pod mučení, jak je vymezeno v článku 1, jsou-li takovéto činy spáchány veřejným činitelem nebo jinou osobou jednajícím z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem. Evropský soud pro lidská práva pak rozšiřuje bez bližšího odůvodnění tento zákaz i na **věcné důkazy získané mučením**.⁷

3.2 Domácí úprava dokazování – úvahy de lege lata

3.2.1 Ústavní principy

Ústava ČR poměrně uceleně upravuje právo osoby na soudní a jinou právní ochranu. Ústava rozlišuje dva typy výkonu soudní moci co do charakteru poslání soudní moci a to soudní ochranu ústavnosti (čl. 83 a násl.) a výlučné rozhodování o vině a trestu za trestné činy (čl. 90 a násl.) Z hlediska ústavní úpravy je možno rozeznávat ústavní principy:

- soudní moci a spravedlnosti,
- činnosti soudní moci – výkon soudnictví,
- práva občanů při realizaci spravedlnosti.

Pro činnost soudní pak platí následující zásady:

- považovat každého, proti němuž je vedeno trestní řízení, za nevinného do vyslovení viny pravomocným rozsudkem soudu,
- posuzování trestnosti činu a ukládání trestu podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán,

---

⁷ Rozsudek Jalloh v. Německo z 11. 7. 2006

- zákaz trestního stíhání za čin, pro který byla již osoba pravomocně odsouzena nebo zproštěna obžaloby,
- zákaz stíhání nebo zbavení svobody jinak než z důvodů, které stanoví zákon,
- zákaz vzetí do vazby jinak než na základě zákona a důvodů, jež stanoví zákon⁸

Ústava ČR a v návaznosti též Listina základních práv a svobod v hlavě páté upravuje i procesní práva účastníků v řízení před soudem. Jedná se o následující procesní práva:

- rovnost práv účastníků před soudem,
- právo na právní pomoc v řízení před soudy,
- právo odepřít výpověď, pokud by hrozilo nebezpečí vlastního trestního stíhání nebo stíhání osoby blízké,
- právo na veřejné projednání věci bez zbytečných průtahů a v přítomnosti,
- právo na tlumočníka v případě prohlášení osoby, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání.⁹

Z uvedeného je zřejmé, že ústavní úprava procesních práv je součástí „hmotně-právního katalogu“ základních práv a svobod. **Ústava však v žádném ohledu neřeší otázky související s porušením procesních práv.** Toto ponechává zákonu.

3.2.2 Trestní řád

Základem současné právní úpravy dokazování je zákon č. 141/1961 Sb. (trestní řád), v platném znění. Dokazování se řídí zejména základními zásadami trestního řízení. Tyto zásady jsou převážně uvedeny v § 2 trestního řádu. Základními zásadami trestního řízení rozumíme vůdčí právní ideje, jimž toto vůdčí postavení přiznává zákon. V důsledku své povahy jsou základem, na kterém je vybudována organizace trestního řízení a úprava činnosti jeho orgánů.¹⁰

---

⁸ Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 61

⁹ Klíma, K.: Ústavní právo, Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 120

¹⁰ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, Praha: Aspi, 2008, s. 56

Mezi základní zásady dokazování řadíme:

- **zásada vyhledávací** – orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjišťovat skutečnosti důležité pro trestní řízení, bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch nebo neprospěch obviněného a to i bez návrhu stran,
- **zásada presumpce neviny** – uplatňuje se v tom, že vina má být úplně a nepochybně prokázána v průběhu dokazování, které probíhá v hlavním líčení,
- **zásada volného hodnocení důkazů** – OČTŘ hodnotí důkazy dle svého vnitřního přesvědčení jednotlivě i v jejich souhrnu. Výsledek hodnocení důkazů se stává pro orgán činný v trestním řízení základem pro jeho rozhodnutí a uvádí ho i v odůvodnění svého rozhodnutí,
- **zásada ústnosti** – v důkazním řízení se projevuje především tak, že se důkazy v hlavním líčení a ve veřejném zasedání provádějí zpravidla ústně, tedy obvinění, svědci a znalci musí vypovídat ústně, listiny, kterými se u soudu provádí důkaz, a protokoly o úkonech, které nelze z povahy věci opakovat, musí být zpravidla přečteny,
- **zásada bezprostřednosti** – uplatňuje se v požadavku, aby byly důkazy provedeny bezprostředně před soudem, který rozhoduje o vině a trestu; soud při provádění důkazů vnímá jednotlivé skutečnosti, které jsou jednotlivými důkazy potvrzovány nebo vyvráceny, zkoumá zákonnost, věrohodnost důkazů a jejich vztah k dokazované skutečnosti,
- **zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností (materiální pravdy)** – vede orgány činné v trestním řízení k provádění dokazování v takovém rozsahu, jenž je nezbytný z hlediska zjištění stavu pro konkrétní rozhodnutí,

- **zásada přiměřenosti a zdrženlivosti** – se v dokazování projevuje tak, že při zjišťování veškerých skutečností musí orgány činné v trestním řízení postupovat tak, aby byla šetřena zaručená práva a svobody všech osob.¹¹

Mimo uvedených zásad je dokazování upraveno zejména v hlavě páté trestního řádu. K tomu je třeba podotknout, že způsob opatřování důkazů je ještě upraven v převážné části hlavy čtvrté trestního řádu o zajišťovacích úkonech. Specifické požadavky ohledně trestního řízení ve věcech mladistvých jsou upraveny v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (z.č. 218/2003 Sb.). Novela trestního řádu, která byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb., znamenala významnou změnu, neboť došlo k posunu těžiště dokazování z přípravného řízení do hlavního líčení. Rozhodnutí soudu tak může být založeno výhradně na skutkových zjištěních, kterými se soud zabýval v průběhu hlavního líčení a to zejména tak, že k jejich prokázání prováděl dokazování.¹²

Důkazní prostředky (prameny důkazů) jsou v trestním řádu vyjmenovány jen demonstrativně v ust. § 89 odst. 2 trestního řádu. Jedná se zejména o výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Mimo tyto uvedené může za důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal OČTŘ, ale předložila jej některá ze stran, není důvodem k odmítnutí takového důkazu. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. **Posouzení, zda je konkrétní důkaz přípustný, je vždy na posouzení soudu.** Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že žádný důkaz nelze předem vyloučit. Trestní řád ovšem obsahuje relativně bohatý počet ustanovení obsahující důkazní zákazy, ze kterých lze dovodit nepřípustnost určitých důkazů.

Novelizací trestního řádu zákonem č. 178/1990 Sb. bylo doplněno ustanovení § 89 odst. 3, jež je převzetím závazku plynoucího z Úmluvy proti mučení a jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. *„Důkaz získaný nezákonným donucením, nebo pohrůžkou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila“.*

---

¹¹ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, Praha: Aspi, 2008, s. 283

¹² Šámal, P., a kol.: Trestní řád, Komentář – díl II., 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1688

Poprvé tak trestní řád řeší výslovně otázku neúčinnosti důkazů – jedná se o výslovný zákaz důkazu.¹³ Nezákonné donucení může mít jakoukoli podobu. Může se jednat o přímé fyzické donucení (násilí) nebo jen o hrozbu donucení (psychické působení). V každém případě však musí dosahovat takové intenzity, aby vedlo k získání důkazu proti vůli jiné osoby, vůči níž donucení či jeho hrozba směřuje.¹⁴ Výkladem *a contrario* lze dospět k závěru, že nezákonné donucení či hrozba takového donucení představuje veškeré formy donucení mimo ty, jež připouští jako dovolené trestní řád. Takový důkaz je tedy stižen absolutní neúčinností.

4. Teorie a praxe neúčinnosti důkazů

Sankce neúčinnosti působí vůči důkazu jako celku. Právně tedy důkaz neexistuje. Podle názoru Alexandra Netta tedy nelze informace získané tímto důkazem dále využívat v trestním řízení. Pokud bychom totiž informace pocházející z důkazu získaného donucením považovali za použitelné v trestním řízení, mohlo by pak v praxi být OČTŘ použito donucení k získání důkazu s vědomím, že takový důkaz bude neúčinný, ale jeho prostřednictvím budou vyhledány důkazy, jež umožní prokázat vinu obviněného. Jaký smysl by pak měla sankce neúčinnosti uváděná v ust. § 89 odst. 3 tr. ř. pokud by informace získané úmyslným porušením zákona byly v trestním řízení dále využívány?¹⁵ Za povšimnutí rovněž stojí řešení otázky, zda sankce ust. § 89 odst. 3 tr. ř. dopadá pouze na OČTŘ či nikoliv. Procesní strany na základě ust. § 89 odst. 2 tr. ř. mohou vstupovat do procesu vyhledávání a opatrování důkazů. Je tedy na místě použít ust. § 89 odst. 3 tr. řádu i na důkazy předložené procesními stranami.

Vzhledem ke shora uvedenému je zřejmé, že důkazní prostředky (prameny důkazů) jsou v trestním řádu vyjmenovány jen demonstrativně. Důsledkem toho je, že nevystačíme s předpisy trestního řádu jako kritérii zákonnosti takového důkazního prostředku, který v něm není upraven. Vedle základních zásad a obecných principů trestního řízení musíme přihlížet i k tomu, zda nejsou v rozporu s právním řádem vůbec, zejména s ústavními a zákonnými

---

¹³ Nett, A.: K problematice neúčinných důkazů podle novely trestního řádu, Justiční revue č. 5/1991, s. 35

¹⁴ Šámal, P.: a kol., Trestní řád, Komentář – díl I., 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, s. 724

¹⁵ Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 67

zárukami ochrany osobnosti, práv a svobod občanů. Pojetí opírající se jen o předpisy trestního řádu je tedy příliš úzké.¹⁶

4.1 Teorie konfliktu zájmů a hodnoty důkazu

Současná česká trestněprávní teorie vychází z koncepce konfliktu zájmů a hodnoty důkazu.¹⁷ Otázky účinnosti se řeší prostřednictvím zkoumání hodnoty důkazu. Za takovou se považuje i zákonnost. Zákonnost důkazu je totiž nejen jeho hodnotou, ale především otázkou hodnocení důkazu. U důkazu je třeba vždy hodnotit závažnost, pravdivost a zákonnost. Teorie dokonce vyžaduje hodnocení jednotlivých stránek v přesně určeném pořadí. Nejprve je nutno hodnotit závažnost důkazu. Není-li závažný, pak jej OČTŘ z dalšího hodnocení vyloučí. Druhým hodnotovým znakem je zákonnost důkazu. Zákonností důkazu se zde rozumí, že výsledek procesního dokazování byl získán příslušným orgánem a postupem, jež je v souladu s právními předpisy. Dojde-li ze strany orgánu k porušení, pak je takový důkaz nezákonný. Nezákonnost důkazu nemá vždy stejný účinek. Někdy je vada tak závažná, že znehodnotí provedený úkon tak, že je absolutně neúčinný a jindy nikoliv. Poslední hodnotou je pravdivost. Pravdivost (věrohodnost) je vlastností důkazu. Je-li důkaz posouzen jako neúčinný, není důvod se zabývat jeho pravdivostí.¹⁸

V souvislosti s problematikou účinnosti důkazů se setkáváme v odborné literatuře s následujícími pojmy: **přípustnost, účinnost, zákonnost, platnost, použitelnost**. A. Růžek uvádí, že důkaz, který byl proveden v rozporu s procesním předpisem, se pokládá za neplatný, neúčinný. Podle závažnosti porušení procesních předpisů může jít o jeho absolutní či relativní neúčinnost.¹⁹ B. Repík se domnívá, že přípustnost důkazu je určena pramenem důkazu a ztotožňuje přípustnost a účinnost důkazu, přičemž tedy přípustnost důkazu zahrnuje přípustnost pramene důkazu a zákonnost důkazu.²⁰ Přípustnost je tedy dána těmito podmínkami, které jsou ovšem kumulativní. Proto platí závěr, že **nezákonný důkaz je vždy nepřípustný!**

---

¹⁶ Růžek, A.: K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu, In Socialistické soudnictví, 1966, 5, s. 223

¹⁷ Fiala, J.: Pojem důkazu ve smyslu procesním, Stát a právo, 1967, č. 13, s. 82

¹⁸ Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 42

¹⁹ Růžek, A.: K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu, Soc soudnictví, 1966, č. 5, s. 223

²⁰ Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-zář, 1982, s. 122

Kritéria zákonnosti důkazů u nás nejkompexněji zpracoval Repík²¹, podle něhož lze zákonnost důkazu posuzovat z těchto hledisek:

- 1) zda byl důkaz opatřen z pramene, který stanoví, popř. připouští zákon,
- 2) zda byl důkaz opatřen a proveden procesním subjektem k tomu zákonem oprávněným,
- 3) zda byl důkaz opatřen a proveden v tom procesním stádiu, v němž je příslušný procesní subjekt podle zákona oprávněn opatřovat a provádět důkazy v procesním smyslu,
- 4) zda se opatřený a provedený důkaz týká předmětu dokazování v daném procesu, tedy zda se týká skutku, o němž se řízení vede,
- 5) zda byl důkaz opatřen a proveden způsobem, který stanoví, popřípadě připouští zákon.

Zákonnost je tak určena subjektem a předmětem dokazování, stádiem procesu, v němž se dokazování provádí, prameny důkazu a způsobem dokazování.

4.2 Vady řízení

Z hlediska stupně nezákonnosti lze podle teorie a praxe rozlišovat:

- a) **absolutní neúčinnost důkazu**, která je důsledkem existence podstatné (závažné) vady, která je neodstranitelná,
- b) **relativní neúčinnost důkazu**, jež je důsledkem existence podstatné (závažné) procesní vady, která je odstranitelná.

Teorie i judikatura v zásadě akceptuje, že vadně provedený nebo nezákonným způsobem opatřený důkaz je dle povahy a závažnosti porušení zákona buď **absolutně neúčinný**, respektive nepřipustný (tj. nelze k němu přihlížet a musí být vyloučen z hodnocení při zjišťování skutkového stavu) nebo **relativně neúčinný** (tj. nelze k němu přihlížet, jen pokud se neodstraní vada, která se při jeho opatřování nebo provádění sběhla) anebo posléze jde o důkaz **plně účinný**, protože vada, ke které došlo, není podstatná. Vada, která má za následek neúčinnost důkazu, musí být tedy **podstatná**. Dovojuje se to především z ustanovení o

---

²¹ Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-zář, 1982, s. 125-126

opravných prostředcích, zejména z ustanovení § 258 odst. 1 písm. a) tr. řádu, podle kterého podstatná vada řízení, včetně dokazování je důvodem pro zrušení napadeného rozsudku a zpravidla vrácení k novému projednání a rozhodnutí soudu prvního stupně, kde musí být taková vada napravena.²² Dále se v trestním řádu objevuje pojem **závažná procesní vada** (v ust. § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. má za následek vrácení věci státnímu zástupci k došetření v předběžném projednání obžaloby), která svým obsahem odpovídá pojmu **podstatná vada** ve smyslu ustanovení § 258 odst. 1 písm. a) tr. řádu.

Dále je třeba rozlišovat mezi neúčinností a neexistencí důkazu. Důkaz trpící podstatnou procesní vadou z hlediska bytí existuje, ale z hlediska právní relevance je právně neúčinný (neplatný). Vzhledem k dokazované skutečnosti je třeba na něj hledět, „jako by neexistoval“, nelze jej použít k důkazním účelům.²³

4.2.1 Absolutní neplatnost důkazu

Podstatnou vadou způsobující absolutní neúčinnost důkazu je tedy především získání důkazu nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení, což výslovně uvádí ustanovení § 89 odst. 3 trestního řádu.

Dalšími podstatnými vadami řízení jsou dle teorie i praxe zejména:

- obstarání důkazu při provádění nezákonného procesního úkonu (např. získání důkazu při nepovolené domovní prohlídce),
- výslech obviněného bez obhájce v případech nutné obhajoby (srov. č. 25/1990-II a č. 40/1994-I. Sb. rozh. tr.),
- získání doznání obviněného při jeho výslechu za použití sugestivních či kapciózních otázek,
- provádění výslechu obviněného za záměrně vytvořených okolností, které výrazně nepříznivě ovlivňují jeho psychický stav (č. 25/1990-III Sb. rozh. tr.),
- výslech svědka bez náležitého poučení o právu odeprít výpověď a o zákazu výslechu (srov. č. 9/1985 a č. 34/1980 Sb. rozh. tr.)

---

²² Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-září, 1982, s. 128

²³ Nett, A.,: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 42

- výslech svědka provedený tak, že po přečtení jiné svědecké výpovědi pouze prohlásí, že tato má být považována za jeho vlastní výpověď (srov. č. 52/1977-I. Sb. rozh. tr.)
- znalecký posudek podaný podjatým znalcem,
- důkazy získané nad rámec úkonů, které slouží k odstranění naléhavého nebezpečí při vstupu do obydlí, a další.

Podle uznávané teorie konfliktů zájmů je třeba posoudit, zda je zapotřebí upřednostnit zájem zajištění ochrany lidských práv a svobod nebo na trestním postihu pachatele. Při těchto úvahách je základním hlediskem závažnost trestného činu a pochopitelně také druh porušeného práva a stupeň jeho narušení. Byly vysloveny názory, že u závažných deliktů důkaz získaný i závažným porušením významného lidského práva by měl být přípustný. Naopak u trestného činu menší závažnosti by neměl být přípustný důkaz získaný byť jen nepatrným porušením lidských práv a svobod.²⁴

4.2.2 Relativní neplatnost důkazů

Kromě důkazů *absolutně neúčinných*, vykazujících takové podstatné vady, jež nelze odstranit, a důkaz proto nelze vůbec využít, mohou být důkazy *relativně neúčinné*. K takovým důkazům do doby, než je vada odstraněna, nelze přihlížet při hodnocení skutkového stavu věci. Rozhodující pro jejich odlišení od důkazů absolutně neúčinných není závažnost vady, neboť i zde musí jít o vadu podstatnou, ale to, že jejich podstatnou vadu lze dodatečně odstranit a tím důkaz z hlediska použitelnosti zhojit. Takové vady jsou poměrně vzácné a obecně se týkají důkazů, jež lze provést při úkonu, ke kterému je třeba souhlasu určité osoby nebo orgánu (srov. např. souhlas státního zástupce k nařízení osobní prohlídky policejním orgánem podle § 83b odst. 1 tr. řádu). Nedostatek souhlasu lze zhojit jeho dostatečným udělením. Dále jde například o vady, kdy svědek vyslechnutý i přes zákaz výslechu podle § 99 tr. řádu bude dodatečně zproštěn povinnosti mlčenlivosti nebo povinnosti zachovávat v tajnosti utajované informace, nebo nepodepsaná některá strana protokolu o výslechu obviněného nebo svědka v přípravném řízení (podle § 95 odst. 2, 3 a § 103 tr. řádu) bude dodatečně bez námitek podepsána. Původně vadný důkaz se tak stane bezvadným.²⁵

---

²⁴ Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 44

²⁵ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 413

Určitá porušení předpisů týkajících se trestního řízení, která nelze považovat za podstatné vady pak nemusí způsobit ani relativní neúčinnost důkazu. Tak tomu bude například v případě, kdy nejsou zjištěna všechna osobní data svědka ve smyslu § 101 odst. 1 tr. řádu, pokud byla i přes to dostatečně zjištěna jeho totožnost, neboť to není na újmu účelu svědecké výpovědi. Procesní vadu, k níž došlo při opatřování nebo provádění důkazu a která vedla k neúčinnosti důkazu, je třeba v dalším řízení, pokud to je ještě možné, napravit, a to zpravidla opakováním provedeného procesního či důkazního úkonu s dodržáním všech příslušných procesních předpisů. I kdyby byla napravena vada absolutně neúčinného důkazu opakováním příslušného úkonu trestního řízení, popřípadě jinak odstraněna jeho podstatná vada, lze zpravidla v dalším řízení použít nový, bezvadně opatřený a provedený důkaz. Původní vadně provedený důkaz lze použít jen v případech relativní neúčinnosti.²⁶

Je tedy věcí výkladu dovodit jaké důsledky má ta či ona nezákonnost toho kterého důkazu. Z hlediska bytí nezákonný důkaz existuje. Z hlediska jeho relevance je buď absolutně či relativně neúčinný nebo je účinný.

Jak je to ovšem s důkazy získanými na základě neúčinných důkazů?

4.2.3 Problematika důkazů získaných na základě neúčinných důkazů

A. Růžek se domnívá, že důkazy získané na základě neúčinných důkazů jsou účinné. K tomu pak uvádí následující argumentaci.²⁷ Faktické účinky nezákonného a proto právně neúčinného důkazu nelze vždy jednoduše smazat ze světa, když bez něho by popřípadě nebyly v řízení opatřeny další důkazy a jiné důkazy, zejména výpovědi týchž osob by popřípadě měli jiný obsah, atd. Například obviněný byl hrubým fyzickým násilím donucen k doznání a uvedl místo kam ukryl kořist, kterou získal trestným činem. Kořist bude na uvedeném místě nalezena. Patrně nikdo nebude žádat její vrácení na původní místo a hledání nových důkazů, na jejichž podkladě by je bylo možno znovu odkrýt. Procesně by v takovém případě mělo být postupováno asi tak jako kdyby k doznání nedošlo a věci pocházející z trestného činu na jeho podkladě nebyly nalezeny. K odsouzení by pak mohlo za této situace dojít, jen pokud by obviněnému donucenému k výpovědi bylo možno prokázat vinu nehledě na jeho doznání na

---

²⁶ Viz odkaz č. 32

²⁷ Růžek, A.: K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu, Soc soudnictví, 1966, č. 5, s. 223

základě jiných zákonem opatřených a provedených důkazů. Neúčinnost výpovědi má jen ten důsledek, že nelze přihlížet k tomu, že tyto důkazy byly opatřeny na jejím základě.

K tomuto názoru se přiklání i Repík²⁸, tedy důkazy získané na základě neúčinných důkazů jsou účinné. Dále uvádí, že v praxi se postupuje v souladu popsáním Růžkovým názorem a dodává, že v takovém případě je nezákonným zjištění existence (vyhledání, vypátrání) důkazu. Vlastní opatření důkazu již probíhá v souladu se zákonem (domovní prohlídka, odnětí věci, výslech spoluobviněných atd.).

Podle J. Musila a kolektivu autorů učebnice trestního práva²⁹ takové důkazy účinné nejsou. **Podle dosavadní české teorie a praxe jsou sice původní vynucená výpověď obviněného či nezákonná prohlídka nebo odnětí věci neúčinné a v trestním řízení nepoužitelné, ale další důkazy získané díky těmto původním účinné jsou.** Tyto názory ovšem J. Musil a kol. považuje za nesprávné. Takový přístup podle nich v podstatě navádí orgány činné v trestním řízení k používání nezákonných metod při opatřování důkazů, neboť když se jim nepodaří „dostat“ doznání či výpověď z obviněného, který až dosud zapíral či nevypovídal, anebo když se jim podaří vniknout např. bez soudního příkazu do bytu obviněného a získat tam další důkazy proti němu. Hrozí sice, že bude takový úkon později prohlášen za neúčinný, ale to nebude mít podstatný význam, neboť další důkazy na základě tohoto původního absolutně neúčinného důkazu získané „usvědčí“ obviněného a potvrdí „objektivní pravdu“. Musil a kolektiv autorů (Šámal, Kratochvíl a další) uvedené učebnice tedy zastává názor, že důkazy získané na základě neúčinných důkazů jsou neúčinné.

S tímto názorem já se ovšem nemohu úplně ztotožnit. Souhlasím s tím, že pokud by OČTŘ (ale Musil má na mysli zřejmě především policisty) takto jednaly úmyslně s cílem získat důkazy za každou cenu, pak by i z nezákonně získaných důkazů byly odvozené důkazy neúčinné. Nemyslím si ovšem že dosavadní česká teorie i praxe by k tomuto jednání policisty naváděla. Nechápu uvedené autory, jak mohou takové tvrzení bez bližšího odůvodnění a případné argumentace (například soudně zdokumentovanými případy) v jedné z nejčtenějších učebnic uvést. Z jejich textu totiž vyplývá, že takové jednání je běžnou praxí. Nemyslím si, že pro objasnění případu jsou policisté, respektive orgány činné v trestním řízení, ochotni

---

²⁸ Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-září, 1982, s. 139

²⁹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 412

riskovat trestní stíhání za například zneužití pravomoci úřední osoby, porušování domovní svobody, vydírání a další trestné činy, kterých by se popsáním jednáním dopustily. Pokud se to však stalo, tak se dle mého názoru jedná o selhání jednotlivce a ne chybu přístupu k zákonnosti dokazování. A co za situace, kdy dojde k neúčinnosti důkazu díky nedbalosti či chybnému úsudku OČTŘ? Jak to bude například s účinností důkazů odvozených z výsledků prohlídky nebytových prostor (ust. § 83a tr. řádu), pokud policejní orgán takovou prohlídku provede bez příkazu, jestliže podle jeho názoru věc nesnesla odkladu a vydání příkazu nešlo dosáhnout předem a oprávněný orgán pak souhlas dodatečně neudělí, protože podle jeho názoru míra neodkladnosti nebyla dostačující oproti porušené svobodě osoby u níž se prohlídka provedla? V poslední větě druhého odstavce uvedeného ustanovení zákonodárce považuje výsledek takové prohlídky za absolutně neúčinný, ale důkazy získané díky takovému výsledku prohlídky podle mého názoru účinné jsou. Například pokud bude při prohlídce nalezen mobilní telefon, jeho prověrkou bude zjištěno telefonní číslo svědka a tento pak ve své řádné svědecké výpovědi usvědčí pachatele.

Podle autorů jiné učebnice trestního práva procesního³⁰ Je třeba vždy zvážit to, nakolik okolnost, že v případě konkrétního důkazu nebyly splněny přesné podmínky pro provedení takového důkazu, způsobuje, že je tento nutně neúčinný a nemůže být proto použit. Hluběji se touto problematikou učebnice nezabývá.

Procesními důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení se dále zabývá J. Jelínek.³¹ Podrobně analyzuje zákonnost dokazování a důkazní význam vadně opatřeného a provedeného důkazu, ale problematikou hodnoty důkazu získaného pomocí neúčinného důkazu se nezabývá.

Další otázkou je, zda hodnocení zákonnosti důkazů soudem podléhají všechny fáze dokazování, tj. vyhledávání důkazu, jeho opatření, provedení a procesní zajištění. Fáze hodnocení přirozeně nemůže být předmětem hodnocení zákonnosti dokazování, protože prověrka zákonnosti je naopak sama součástí hodnocení důkazu. Podle Repíka³² je třeba rozlišovat vyhledání a opatření důkazu jako samostatné fáze dokazování, neboť jsou zřetelně odlišeny, pokud jde o subjekty, které je převážně provádějí, i pokud jde o formy řízení, jimiž

---

³⁰ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T., a kol. Trestní právo procesní, Praha: Aspi, 2008, s. 299

³¹ Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011, s. 359 - 368

³² Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-září, 1982, s. 126

se převážně uskutečňují. Je tedy třeba je rozlišovat i z hlediska zákonnosti. Vyhledání důkazu může být zákonné a opatření nezákonné a naopak. Vyhledávání důkazů se zpravidla děje neprocesními prostředky před, ale i v průběhu trestního stíhání. Proto soud zpravidla nemůže zkoumat a prověřovat, jak byl důkaz vypátrán, jak se o něm orgán činný v trestním řízení dozvěděl. Operativní činnost prováděná policejními orgány před zahájením trestního stíhání, ale i v jeho průběhu, nepodléhá dodatečné kontrole zákonnosti ze strany soudu (ani dozoru státního zástupce), protože se jí nepřiznává procesní význam v tom smyslu, že její výsledky nemohou sloužit k důkazním účelům při rozhodování ve věci. Zákonnost vyhledání důkazu podléhá této kontrole jen tehdy, jestliže byl důkaz vypátrán procesními úkony v rámci trestního stíhání. Například domovní prohlídka může sloužit nejen k opatření, ale i vyhledání důkazu. Ani opatření důkazu není beze zbytku právně upraveno. A to proto, že každý způsob, jak byl důkaz opatřen, nezasahuje do práv a oprávněných zájmů občanů (např. spontánní, dobrovolné vydání věci nebo listiny důležité pro trestní řízení nevyžaduje právní úpravy).³³

5. K problematice neúčinnosti důkazů ve vybraných státech

V zahraničí je řešena problematika *důkazů získaných na základě neúčinných důkazů* rozdílným způsobem.³⁴

5.1 Spolková republika Německo

V německé teorii a praxi se uplatňuje teorie tzv. „*teorie právního okruhu – Rechtskreislehre*“, vyvinutá Spolkovým soudním dvorem, podle níž je důležité, zda se porušení důkazního zákazu (Beweisverbot) dotklo podstatně právního okruhu stěžovatele nebo zda má pro něj nepodstatný význam. Při posuzování této otázky je třeba přihlídnout k tomu, čím je důkazní zákaz zdůvodněn a v čí prospěch byl vysloven. Například nebyl-li svědek řádně poučen o právu odepřít výpověď, pak je tato výpověď neúčinná, neboť to vyžaduje ochrana rodiny obžalovaného. Naproti tomu pokud svědek vypovídal o služebním tajemství, na které se vztahuje zákaz výpovědi, **nebude takový důkaz k usvědčení pachatele**

---

³³ Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-září, 1982, s. 126

³⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. Vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 413-415

vždy neúčinný, neboť zákaz výslechu slouží výhradně k zachování tajemství a nikoli zájmům obhajoby obžalovaného. Tato teorie je často v nauce napadána a je proti ní vznášeno mnoho námitek, neboť při porušení důkazních zákazů závisí zhodnotitelnost dosažených důkazů na tom, jestli se porušení právního okruhu stěžovatele bytostně týká, nebo na tom, jestli má pro něho podružný nebo žádný význam, přičemž je třeba zhodnotit i právní důvod získání důkazu a v čím zájmu byl důkaz pořízen. Námitky pak zdůrazňují, že obžalovaný má právo na to, aby byly respektovány nejenom předpisy určené speciálně k jeho ochraně, nýbrž aby mu byla poskytnuta všeobecná procesně-právní ochrana, neboť i pochybení v tomto směru se dotýkají „právního okruhu“ a mohou vést k zákazu použití.³⁵

5.2 Spojené státy Americké

V USA se používá doktrína nepřipustnosti nezákonně získaných důkazů založená na tzv. *vylučovacích normách* (exclusionary rules) a doplněná teorií tzv. *plodů z otráveného stromu* (fruit of the poisonous tree).

Doktrína vylučovacích norem pochází ze čtvrtého dodatku Ústavy USA a vztahuje se především k zatčení (zadržení), domovní prohlídce a zabavení věcí bez soudního příkazu nebo na základě vadného soudního příkazu.³⁶ Celé období vývoje vylučujícího pravidla je poznamenáno kontroverzním přístupem k jeho uplatňování. To se projevilo především v tom, že v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu byly postupně uplatňovány výjimky z vylučovacího pravidla. Například v případě Nix v. Williams pohřební řeč policisty z Iowy vedla Roberta Williamsa k přiznání, kde ukryl tělo desetileté Pamelý Powersové, kterou znásilnil a zavraždil. Nález těla vedl k odsouzení pachatele. Nejvyšší soud nejprve rozsudek zrušil, protože v okamžiku, kdy obviněný označil místo kam ukryl tělo, nebyl přítomen obhájce. Při dalším přelíčení soud připustil důkaz o těle. Nepřipustil však účast obžalovaného na nález těla. Nejvyšší soud pak rozhodl, že Pamelino tělo je **přípustným důkazem**, protože za daných okolností rozvinutého pátrání by bylo zákonnými prostředky nalezeno.³⁷

Teorie „ovoce z otráveného stromu“ pak řeší případy, kdy důkaz, jehož nezákonnost je namítána, má až druhořadý nebo odvozený charakter ve vztahu k původnímu zatčení, prohlídce či výslechu. Například když doličná věc je lokalizována a nalezena až po

³⁵ Roxin, C. Strafverfahrensrecht. 18. Auflage. München : C. H. Beck, 1983, s 132 a násl.

³⁶ Weeks v. United States, 232 U. S. 383, 34 S. Ct. 241 (1914), Mappová v. Ohio, 367 U. S. 643, 81 S. Ct., 1684 (1961), Coolidge v. New Hampshire, 403 U. S. 443, 91 S. Ct. 2022 (1971) atd.

³⁷ Nett, A.,: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s.

nezákonném získání doznání obviněného apod. Základním pravidlem je, že všechny důkazy získané nezákonně musí být vyloučeny. Není ani připuštěno užití dalších důkazů, které byly získány přímo či nepřímo jako výsledek nezákonného zatčení, prohlídky či výslechu. Protože však úplné vyloučení všech důkazů jako „otráveného ovoce“ by bylo nepřiměřené, neboť nemožnost usvědčení a odsouzení skutečného pachatele způsobená vyloučením těchto důkazů se přičí zájmům společnosti, judikatura Nejvyššího soudu USA připouští důkaz, že „**nedošlo k otrávení**“. Je tomu tak tehdy, jestliže žalobce prokáže, že důkaz není v příčinné souvislosti s původním nezákonným úkonem a není proto jeho přímým ani nepřímým výsledkem. Tak například když policie nejprve získá důkaz během nezákonné prohlídky, ale později získá stejný důkaz během právoplatné prohlídky, je později získaný důkaz účinný, ale druhá prohlídka musí být zcela nezávislá na první.³⁸

6. Úvahy de lege ferenda

Zřejmě by bylo možno zvážit možnost ústavněprávní úpravy problematiky porušení procesních práv týkajících se dokazování. Souhlasím s Alexandrem Nettem³⁹, který považuje za vhodné, aby ústava poskytla základní východiska pro řešení problematiky neúčinných důkazů v trestním řízení. Jednou z možností se jeví doplnění čl. 40 Listiny o další ustanovení, jehož obsahem by bylo prohlášení, že nezákonné důkazy nelze v trestním řízení proti obviněnému použít. To by mohlo být základem pro řešení otázek neúčinnosti důkazů v trestním řízení.

K dalšímu návrhu jsem se inspiroval názorem Bohumila Repíka⁴⁰, podle kterého by v ustanovení trestního řádu o dokazování a v základních zásadách trestního řízení mělo být stanoveno kritérium zákonnosti důkazních prostředků spočívající v požadavku, aby šlo o prostředky podle současných vědeckých poznatků způsobilé k poznávání skutečnosti.

---

³⁸ Marcus, P., Whitebread, Ch. H. Criminal procedure. Chicago : HBJ – Gilbert Law Summaries, 1987, s. 3 a násl.

³⁹ Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 63

⁴⁰ Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-září, 1982, s. 125

K posouzení absolutní a relativní neúčinnosti důkazů v zákoně bylo již v literatuře předneseno několik návrhů. Nejvhodnější se P. Šámalovi⁴¹ jeví spojení obecné klauzule (zakotvující podmínky neúčinnosti důkazů) s demonstrativním výčtem jednotlivých případů podstatných vad vycházejících ze zákazů, které by byly uvedeny v rámci úpravy jednotlivých důkazních prostředků. Přičemž demonstrativní výčet nejzávažnějších procesních vad má oproti taxativnímu výčtu zásadní výhodu v tom, že umožňuje judikatuře doplňovat tento výčet v souladu s potřebami praxe na základě výkladu generálního pravidla obsaženého v obecné klauzuli.

Dále by zřejmě bylo dobré doplnit platnou právní úpravu o důsledky důkazních zákazů. Je nezbytné u každého zákazu stanovit výslovně a jednoznačně důsledky jeho překročení.

Co se týče relativní neúčinnosti, bylo by zřejmě vhodné v právní úpravě vymezit případy podstatných procesních vad, které jsou odstranitelné a naznačit možné způsoby jejich odstranění.

7. Závěr

Přípustnost či nepřípustnost důkazů a problematika s tím související není vždy jednoznačná. Podle současné právní úpravy může za důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Dokazování pak má být prováděno v dostatečné kvalitě, potřebném rozsahu a za dodržení zákonných požadavků. V zákonem předepsaných formách dokazování, v základních zásadách trestního řízení a obecných právních principech je zahrnuta staletá lidská zkušenost a poznatky praxe a vědy jak poznat objektivní pravdu. Tyto formy vymezují hranice a podmínky zásahů do práv a svobod osob, jichž se dokazování týká. Snaha zjistit objektivní pravdu za každou cenu končí v jejím zkreslování. Jestliže by v řízení mohly být použity důkazy získané jakýmkoli způsobem, bylo by pak vyloučeno považovat jakýkoli získaný a provedený důkaz za nezákonný.⁴² I nepravdivý, nezávažný nebo dokonce nezákonný důkaz je

---

⁴¹ Šámal, P.: Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu, *Trestněprávní revue*, č. 12, 2008, s. 357

⁴² Lachout, V.: Mikrofilmový záznam v důkazním řízení, *Právní obzor*, č. 2, 1971, s. 126

však důkazem v procesním smyslu a příslušný orgán činný v trestním řízení se s ním musí vypořádat.⁴³

Podle teorie konfliktů zájmů je třeba při získávání a provádění důkazů posoudit, zda je zapotřebí upřednostnit zájem zajištění ochrany lidských práv a svobod nebo na trestním postihu pachatele. Při těchto úvahách je základním hlediskem závažnost trestného činu a pochopitelně také druh porušeného práva a stupeň jeho narušení. Ne zcela jasná je pak otázka důkazů získaných na základě nedovolených zásahů do práv a svobod druhých osob ze strany soukromých osob bez součinnosti s orgány činnými v trestním řízení.

Podle dosavadní české teorie i praxe jsou sice např. původní vynucená výpověď obviněného či nezákonná prohlídka nebo odnětí věci neúčinné a nepoužitelné, ale další důkazy, pokud byly jinak provedeny zákonným způsobem, účinné jsou. Řada autorit trestního práva s tímto názorem nesouhlasí (Šámal, Musil, Kratochvíl, a další), ale jiní (Růžek, Repík, Nett⁴⁴) se s ním ztotožňují. Z výše uvedeného vyplývá, že názory teoretiků trestního práva na problematiku účinnosti důkazu získaného z neúčinného důkazu nejsou jednotné. Považuji za vhodné, abych zde jako autor této práce připojil také svůj názor. Přikláním se na stranu zastánců použitelnosti důkazů odvozených z neúčinných důkazů a shrnu to slovy Alexandra Netta⁴⁵: „**plody z otráveného stromu mohou být zdravé**“!

---

⁴³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P., a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 378

⁴⁴ Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 44-45

⁴⁵ Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, s. 45

Seznam použitých pramenů:

- Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol.: Trestní právo procesní, Praha: Aspi, 2008.
- Fiala, J.: Pojem důkazu ve smyslu procesním, Stát a právo, 1967, č. 13.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 2. vydání, Praha: Leges, 2011.
- Klíma, K.: Ústavní právo, Praha: Victoria Publishing, 1995.
- Lachout, V.: Mikrofilmový záznam v důkazním řízení, Právní obzor, č. 2, 1971.
- Marcus, P., Whitebread, Ch. H. Criminal procedure. Chicago : HBJ – Gilbert Law Summaries, 1987.
- Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P., a kol.: Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.
- Nett, A.: K problematice neúčinných důkazů podle novely trestního řádu, Justiční revue č. 5/1991.
- Nett, A.: Plody z otráveného stromu, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997.
- Pípek, J.: Zákaz důkazů v českém trestním řízení. Kriminalistika, 1998.
- Repík, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, Praha: Orac, 2002.
- Repík, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červen-září, 1982.
- Roxin, C. Strafverfahrensrecht. 18. Auflage. München : C. H. Beck, 1983.
- Růžek, A.: K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu, Socialistické soudnictví, 1966.
- Šámal, P.: Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu, Trestněprávní revue, č. 12, 2008.
- Šámal, P. a kol.: Trestní řád, Komentář – díl I., 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005.
- Šámal, P., a kol.: Trestní řád, Komentář – díl II., 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005.
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 143/1988 Sb.)

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb. (Listina základních práv a svobod)

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. (Ústava ČR)

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění

Rozsudek ESLP Schenk v. Švýcarsko z 12. 7. 1988, A č. 140, § 46 apod.

Rozsudek ESLP Barberá et al. v. Španělsko ze 6. 12. 1988, A č. 146, § 68

Rozsudek ESLP Jalloh v. Německo z 11. 7. 2006

Rozsudek NS USA Weeks v. United States, 232 U. S. 383, 34 S. Ct. 241 (1914)

Rozsudek NS USA Mappová v. Ohio, 367 U. S. 643, 81 S. Ct., 1684 (1961)

Rozsudek NS USA Coolidge v. New Hampshire, 403 U. S. 443, 91 S. Ct. 2022 (1971) atd.

Rozsudky NS ČR:

č. 25/1990-II. Sb. rozh. tr.

č. 40/1994-I. Sb. rozh. tr.

č. 25/1990-III Sb. rozh. tr.

č. 9/1985 Sb. rozh. tr.

č. 34/1980 Sb. rozh. tr.

č. 52/1977-I. Sb. rozh. tr.